

Juuret juniorille (Juju)

Maaseudun lasten ja nuorten kotiseutukokemusten rakentuminen ja yhteys koettuun elämänlaatuun ja hyvinvointiin

Hankesuunnitelma

Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Johdanto

Maaseutu tarvitsee uudenlaisia keinoja asukkaiden yhteisöllisyyden kehittämiseen, jotta se säilyttäisi elinvoimaisuutensa. Maaseudun monien palveluiden ja työpaikkojen hiljainen siirtyminen kirkonkyltiin tai jopa kauemmas sekä kyläkoulujen sulkeminen ovat hävittäneet maaseudulta useita tärkeitä yhteisöllisyyttä ylläpitäviä kohtauspaiikkoja. Tämän seurauksena maaseudun asukkaat eivät enää tapaa toisiaan eivätkä tunne toisiaan kuten ennen. Naapurien kanssa ei enää vaihdeta kuulumisia kyläkaupassa, kun kauppaa ei enää ole. Isännät eivät pidä kyläparlamenttia paikallisella huoltamolla, koska se on lopettanut. Lasten vanhemmat eivät enää tapaa toisiaan koulun pihalla, kun lasten koulunkäynti on siirretty suurempiin keskuksiin. Maaseutu on kuitenkin yhtä elinvoimainen kuin sen asukkaat, jolloin on elintärkeää löytää uusia keinoja maaseudun asukkaiden maaseudulle kiinnittymisen ja juurtumisen tukemiseksi. **Tässä hankkeessa tarkastellaan erityisesti lasten ja nuorten kiinnittymistä ja juurtuneisuutta kotiseutuunsa, sillä he ovat avaintekijöitä tulevaisuuden maaseudun rakentumisessa.** Lasten ja nuorten kotiseutukokemuksen tukeminen heijastuu myös lasten perheiden kokemaan yhteisöllisyyteen.

Ongelmana on, että kukaan ei oikeastaan tiedä, millaisista asioista lasten ja nuorten kotiseutukokemukset nykyaikana koostuvat. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin aikaisemmin toteuttamissa kotiseudun tutkimus- ja kehittämishankkeissa on huomattu, että 2000-luvun maaseutunuorison kotiseutukokemus poikkeaa aiempien sukupolvien kokemuksista. Vielä 70- ja 80-luvulla syntyneet viettivät lapsuutensa tyypillisesti yhdessä paikassa. Asuinpaikan muuttaminen oli kokonaisvaltainen kertaluonteinen mullistus. Nykylasten ja -nuorten kotiseutukokemuksia sen sijaan leimaa hajautuminen. Syynä ovat uudenlaiset perhemuodot ja elämäntapojen yleinen monipaikkaistuminen: vanhemmat saattavat asua eri paikkakunnilla, minkä vuoksi myös sisarusten asuminen saattaa olla hajautunut. Perheinstituution muuttuminen vaikuttaa lasten kotiseutukokemuksiin. Useimmat lapset ja nuoret eivät kuitenkaan itse pidä kotiseutuaan erityisen hajanaisena. Monipaikkaisuus on monelle lapselle ja nuorelle arkipäivää, jossa ihmissuhteiden ja toimintojen jakautuminen eri paikkojen välille muodostaa koherentin kotiseutukokemuksen. Varmaa tietoa aihepiiristä on niukasti, sillä maaseudun lasten ja nuorten kotiseutukokemuksia ei ole aikaisemmin tällaisena tutkittu, ei myöskään kotiseutukokemuksen yhteyttä koettuun elämänlaatuun ja hyvinvointiin.

Lasten ja nuorten kotiseutukokemuksia on syytä tarkastella etnografisesti, heidän omaa ääntänsä kuunnellen. Vain tällä tavoin saadaan käsitys maaseudun nuorison kotiseutukokemuksen kokonaisuudesta: miten se muodostuu, millaista vaihtelua ja mitä yhdistäviä tekijöitä kokemuksissa on. Vasta tämän tiedon varassa voidaan tarkastella, miten maaseutu tukee lasten ja nuorten kokemaan hyvinvointia ja elämänlaatua.

Kotiseutuhankkeiden toteutuksissa on myös toistuvasti noussut esiin tarve koulujen kotiseutuopetuksen kehittämistä, sillä kotiseutu on kirjattu entistä vahvemmin peruskoulujen uusiin opetussuunnitelmiin. Aikaisempiin kotiseutuhankkeisiin osallistuneiden opettajien mukaan kouluissa on suuri tarve sellaisille työkaluille ja materiaalille, joilla tavoitettaisiin nykyisten kotiseutukokemuksen monimuotoisuus. Kotiseutuopetukseen tarvitaan välineitä, joilla voidaan (1) tukea erilaisissa tilanteissa eläviä lapsia ja nuoria oman kotiseutukuvansa rakentamisessa ja (2) herättää kotiseututietoisuus, lasten ja nuorten omaehtoinen kiinnostus omaan kotiseutuunsa ja sen tärkeisiin merkkipaaluihin, tapahtumiin, paikkoihin ja ihmisiin.

Kotiseutukokemus hyvinvoinnin lähteenä

Koetulla elämänlaadulla ja hyvinvoinnilla sekä ihmisten kuulumisen ja osallisuuden kokemuksilla on ilmeinen yhteys: esimerkiksi lasten ja nuorten pahoinvoinnin merkittävänä syinä mainitaan usein irrallisuus, osattomuus tai juurettomuus.

Kotiseutukuvan rakentuminen on keskeinen juurtuneisuuden ilmenemismuoto. Juuret juniorille (Juju) -tutkimushankkeessa tarkastellaan sitä, millainen on maaseudulla asuvien lasten ja nuorten kotiseutukokemusten sekä koetun elämänlaadun ja hyvinvoinnin välinen yhteys ja miten juurtuneisuutta voidaan vahvistaa.

Roolit, joita ihmisillä on toisiinsa limittyvien kulttuurien ja ympäristöjen jäseninä, vaikuttavat monin tavoin heidän koettuun elämänlaatuunsa. Ei siis ole yhdentekevää, miten lapset ja nuoret asemoivat itsensä osaksi yhteisöä. Perheiden ohella on alettu yhä enemmän kiinnittää huomiota muiden elämisen kontekstien vaikutukseen, ja muun muassa kiinnostus paikkojen merkitykseen on kasvanut. Asuinpaikat ja niiden kulttuurit vaikuttavat elämäntyyliin ja kulutusmahdollisuuksiin sekä hyvinvointia rakentavaan tai heikentävään käyttäytymiseen (Karvonen 2011).

Viimeaikainen hyvinvointitutkimus on tullut lähelle sitä ilmiökokonaisuutta, mitä historia- ja kansatieteissä on kuvattu kotiseudun rakentumisena ja juurtuneisuutena tai maantieteen ja maaseutututkimuksen piirissä paikkaperustaisuutena (vrt. Mahdollisuuksien maaseutu 2014). Kotiseutukäsitysten rakentuminen kokemuksellisenä ilmiönä on suunta, johon kotiseutututkimus on viime aikoina kehittynyt. Kokemuksellista kotiseututeoriaa ja siihen liittyviä menetelmiä on kehitetty vuodesta 2011 alkaen erityisesti Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa. Yksittäisen paikan tai asuinpaikan sijasta huomion kohteena on yksilön juurtuneisuus, joka näyttäytyy henkilökohtaisen kotiseutukuvan muodostumisena. Ihmismaantieteellisissä englanninkielisissä tutkimuserinteissä tätä on käsitelty mm. käsitteillä '*topophilia*', '*rootedness*' ja '*sense of belonging*'. Historiatieteissä samaa ilmiötä on perinteisesti tarkasteltu kotiseudun muodostumisena (ks. Riukulehto 2013). Muun muassa Yi-Fu Tuan rinnastaa juurtuneisuuden käsitteen saksalaiseen kotiseudun käsitteeseen (*Heimat*; Ks. Tuan 2011, 156–157; Blicke 2011).

Kokemuksellisen kotiseututeorian viitekehyksessä kotiseutu ymmärretään koko eliniän kestäväksi prosessiksi (mm. Riukulehto & Suutari 2012.) Yksilölle kertyy kokemuksia kotoisista ympäristöistä, joissa maisemat (tila) ja muistot (aika) yhdistyvät kotiseutukokemuksiksi. Ne voidaan tavoittaa monimuotoisina narratiiveina, esimerkiksi muistoina ja paikkakertomuksina. Muistin paikkojen ja paikkojen kertomusluonteen tutkimus on ollut historiatieteissä 1980-luvun puolivälistä alkaen keskeinen kiinnostuksen kohde. (Ricoeur 2000; Nora 1983–1992; Suomessa esim. Luoto 2008.)

Kotiseudun kokonaisuudessa voidaan erottaa luonnonympäristön, rakennetun ympäristön ja henkisen ympäristön osatulkintoja: maisemia ja muistoja. Yksilön kokemuksissa ne kuitenkin ovat aina toisiinsa sulautuneita. Kotiseutu on kokonaisuus, jossa luontoa, rakennettua ja henkistä osatekijää ei erotella toisistaan. Omakohtaisten muistojen lisäksi kotiseudun ajallisiin kerrostumiin liittyy aina myös ympäristön välittämiä tulkintoja tapahtumista: kertomuksia. Lasten kotiseutukokemusten muodostumisessa erittäin merkittäviä voivat olla tulkintojen siirrokset, jossa esimerkiksi vanhemmat ja sukulaiset näyttelevät keskeistä osaa. Itse koetuista ja muiden välittämistä maisemien, muistojen ja kertomusten kokonaisuudesta rakentuu omaksi kotiseuduksi koettu kokonaisuus: tältä meillä päin näyttää, näin meillä käyttäydytään ja ajatellaan, näin puhutaan ja pukeudutaan, tällaisia ruokia syödään jne.

Vaikka kokemuksellinen kotiseutu on aina yksilöllinen, kotiseutukokemuksia voidaan myös tyypitellä. Ne ihmiset, jotka ovat eläneet koko ikänsä samassa paikassa, hahmottavat kotiseutunsa yleensä yksipaikkaisena. Useimpien ihmisten kotiseutukokemuksissa on kuitenkin peräkkäisiä tai rinnakkaisia osia: kotiseutu on kasvanut monipaikkaiseksi. Kolmantena päätyyppinä erotetaan paikkaan sitoutumaton kotiseutukäsitys. Esimerkiksi paimentolaisten ja kosmopoliittien tai vaikkapa virtuaaliympäristöissä vietetyn ajan kokemuksia voidaan kuvata tällä tavalla.

Kotiseutukokemus tuo paikalliseen kokemukseen mukaan myös historiallisen kehyksen. Kotiseutu rakentuu ajan ja tilan rajapinnassa. Yksilöiden kokemukset syntyvät tilan ja ajan erityisissä kohdissa, toisin sanoen paikoissa ja tapahtumissa, siis yksilölle erityisen merkityksen sisältävissä tilan ja ajan leikkauksissa. Kokemuksellisessa tulkinnessa yksilön minäkuvan rakentumisen kannalta keskeisimmässä osassa eivät kuitenkaan ole paikat ja tapahtumat sinänsä vaan niistä tehdyt henkilökohtaiset tulkinnat, joita nimitetään maisemiksi (kun ne liittyvät tilan kokemukseen) ja muistoiksi tai kertomuksiksi (kun ne liittyvät ajan kokemukseen).

Lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kotiseutukäsityksiin liittyvä aikaisempi tutkimus ja liittyminen muihin hankkeisiin

Aiemmissä tutkimuksissa lasten ja nuorten hyvinvointia on pääosin tarkasteltu tilastojen valossa ja väestötasolla, eikä huomiota ole kiinnitetty kokemuksellisuuteen tai

kasvamisen kontekstiin. Jos niin on tehty, kiinnostus on kohdistunut suuriin kaupunkeihin ja elinympäristöjen turvattuuteen. Suomessa on vain vähän tutkittu maaseudun lapsia ja nuoria sekä heidän hyvinvointiinsa yhteydessä olevia tekijöitä. Merja Sinkkonen-Tolppi on väitöskirjassaan (2009) tarkastellut tilastollisesti itäsuomalaisien 9.-luokkalaisten kiinnittymistä asuinpaikkaansa seitsemässä koulussa toteutetussa kyselytutkimuksessa. Tutkimuksen mukaan tunne kuulumisesta elämän voimavarana edistää nuorten hyvinvointia. Anna-Maria Tenojoen (2012) Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella tekemä pro gradu -tutkielma käsitteli harvaan asutun maaseudun lasten hyvinvointia. Asuinympäristö ja -paikkakunta tulivat esiin perheen jälkeen laaja-alaisimmin hyvinvointiin yhteydessä olevina tekijöinä. Tutkimuksessa sovellettiin viime vuosina kehitettyjä lapsilähtöisiä tiedonkeruumenetelmiä soveltaen (ks. Hakovirta & Rantalaiho 2012). Lasten ja nuorten kotiseutukäsityksiä ja niiden suhdetta koettuun elämänlaatuun ja hyvinvointiin ei ole historia- ja -kansatieteellisessä tutkimusperinteessäkään aiemmin tutkittu tässä laajuudessa, vaikka lasten ja nuorten kotiseutukokemukset ovat olleet osatarkastelujen kohteena joissain tutkimushankkeissa (esim. Mäkinen 1996 ja 2009; Riukulehto ja Rinne-Koski 2013).

Juuret juniorille -tutkimushankkeessa ei keskitytä hyvinvoinnin ulottuvuuksien objektiivisiin mittareihin (esim. kyselyissä käytettäviin), vaan pyritään tavoittamaan oman kotiseudun subjektiivinen kokemus. Tässä käytetään hyväksi etnografisia tutkimusmenetelmiä. Samalla päästään kiinni kotiseudun ilmenemisen koko kirjoon, ei pelkästään kotiseudun institutionalisoituneisiin muotoihin. Etnografinen kokemuksellisuuden tutkimus lähestyy humanistisesta suunnasta terveystieteellisessä hyvinvointitutkimuksessa käytettyä elämänlaadun (*quality of life*) käsitettä, jonka ytimenä on subjektiivisuus tai kokemuksellisuus (Eriksson & Uusitalo 1987; Farquhar 1995). Elämänlaatua lähellä ovat muun muassa mielihyvän kokemukset tai virkeyden ja elämänilon tunteet, ja se on lähellä myös onnellisuuden kokemusta. Maailman terveysjärjestö määrittelee elämänlaadun laajasti ja ottaen huomioon sen kytkennän edellä kuvattujen hyvinvointiresurssien hallintaan tai hyvinvointitarpeiden toteutumiseen (Skevington 2002). Myös lapsille ja nuorille on kehitetty terveyteen liittyvän elämänlaadun mittareita (ks. Laaksonen ym. 2010), mutta kokonaisvaltaiseen kokemukseen elämänlaadusta ja sen kytkentöihin paikkaan ja aikaan ja niitä koskeviin kokemuksiin ei ole lasten ja nuorten kohdalla paneuduttu.

Hanke jatkaa Helsingin yliopiston kotiseutututkimussarjaa uudella painotuksella tuoden esiin maaseudun lasten ja nuorten käsityksiä omasta kotiseudustaan ja sen rakentumisesta. Tähän saakka Ruraliassa on tutkittu kotiseutua muun muassa osana laajenevaa kaupunkia, kuntaa pienempänä osana, ylimaakunnallisena kotiseutukokemuksena, maaseudun kolmatta ikää elävien asumiskokemuksina sekä kotiseudun narratiiveina. Hanke täydentäisi kotiseutututkimusten sarjaa tuomalla siihen uudenlaisen näkökulman kotiseudun koostumiseen ja kokemiseen paikallista ja alueellista laajemmalla tasolla.

Hankkeen tavoitteet

Juuret juniorille (Juju) -tutkimushankkeessa kiinnostuksen kohteena on maaseudulla asuvien lasten ja nuorten kotiseutukokemusten sekä koetun elämänlaadun ja hyvinvoinnin välinen yhteys ja se, miten juurtuneisuutta voidaan vahvistaa. Hankkeen tulokset tuovat uudenlaista tietoa lasten ja nuorten kotiseutukokemusten ja -käsitusten tarkasteluun.

Hanke vastaa myös opettajien julkilausumaan tarpeeseen kehittää lasten ja nuorten kotiseutuopetusta. Kotiseutuopetus on tuotu vahvasti mukaan uusimpiin perusopetuksen opetussuunnitelmiin. Vuonna 2014 hyväksytyt opetussuunnitelman perusteet on otettu käyttöön vuosiluokkien 1–6 osalta vuonna 2016. Vuosiluokkien 7–9 osalta uuden opetussuunnitelman käyttöönotto tapahtuu porrastetusti vuoteen 2019 mennessä. Kotiseutu esiintyy vuosiluokilla 1–2 ympäristöopin opetuksessa omaan kotiseutuun ja sen merkitykseen tutustumisena, minkä lisäksi vuosiluokilla 3–6 kotiseudun erilaisten ympäristöjen merkitystä havainnoidaan myös hyvinvoinnin näkökulmasta. Lisäksi vuosiluokilla 3–6 tutustutaan oman kotiseudun kulttuuriin ja kulttuuriympäristöön sekä sen muutokseen ja moninaisuuteen. Vuosiluokilla 7–9 oman kotiseudun erityispiirteet ovat puolestaan osa maantiedossa annettavaa muuttuvien maisemien ja elinympäristöjen opetusta. (Opetushallitus 2014.) Peruskouluissa uuden opetussuunnitelman mukaisen kotiseutuopetuksen käytännön toteuttaminen ja sisällöt ovat herättäneet epätietoisuutta, minkä johdosta tutkimuksen toteuttajataho on jo saanut yhteistyöpyyntöjä opettajilta.

Näin ollen tutkimushankkeella on kaksi pääasiallista tavoitetta:

- 1) Tutkia maaseudulla asuvien peruskouluikäisten lasten ja nuorten kotiseutukokemusten sekä koetun elämänlaadun ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä.
- 2) Kehittää tämän pohjalta maaseudulla toimiville kouluille toimintamalleja sellaisen kotiseutuopetuksen järjestämiseen, joka tukee lasten ja nuorten osallisuuden ja juurtuneisuuden kokemuksia.

Hanke tukee maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman 2014–2020 tavoitteiden toteutumista tuomalla uusia työkaluja paikkaperusteisen maaseutupoliitiikan toteuttamiseen. Hankkeen toimenpiteet tukevat pitkällä aikavälillä maaseudun elinvoimaisuutta ja työllisyyttä vahvistamalla nuorten kotiseutusuhdetta, mikä ilmenee siten, että he ovat valmiimpia pysymään alueella tai palaamaan myöhemmässä elämänvaiheessa kotiseudulleen.

Tutkimuksen toteutus: aineistot ja menetelmät

Tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu siihen, miten maaseudun lapset ja nuoret kotiseudustaan puhuvat ja miten he kuvailevat omaa kotiseutusuhdettaan. Aineistonkeruumenetelmät ovat näiltä osin etnografisia: virikehaastatteluja ja eläytymismenetelmäkirjoituksia. Virikemenetelmät ovat osoittautuneet hyväksi tavaksi tavoittaa omaäänisiä kotiseutukokemuksia. Oikeanlaisen virikkeen saatuaan myös lapset ja nuoret kertovat innokkaasti omia ajatuksiaan ja käsityksiään asioista. Virikehaastattelut täytyy aina toteuttaa haastateltavien ehdoilla, ja lasten ja nuorten kohdalla haastattelut saattavat vaatia hieman enemmän taustoitusta, ohjausta tai apukysymyksiä, minkä vuoksi lasten kotiseutukäsityksiä on parempi tarkastella omana kokonaisuutenaan eikä esimerkiksi osana aikuisten kanssa tehtyä tutkimusta.

Jotta kokemuksen tilallinen ulottuvuus tulisi kartoitettua, käytämme aineistonkeruussa myös paikkakokemuksen tutkimuksessa käytettyä pehmoGIS-menetelmää (*GIS, Geographical Information System*), so. internet-työkalua, jonka avulla voidaan merkitä kokemuksia ja käyttäytymistä koskevaa tietoa digitaaliselle kartalle.

Kaikki edellä kuvatut aineistonkeruumenetelmät mukautetaan vastaajien iän mukaan. Ruralia-instituutin toteuttamissa aiemmissa kotiseutututkimuksissa on käytetty ja kehitetty edellä mainittuja aineistonkeruumenetelmiä. (mm. Suutari, Riukulehto, Rinne-Koski ja Ojalampi 2011; Suutari ja Riukulehto 2012; Suutari 2013; Riukulehto ja Rinne-Koski 2013b; Rinne-Koski ja Riukulehto 2013; Suutari & Riukulehto 2018; Suutari 2018.)

Tutkimuskohteena ovat peruskouluikäiset lapset ja nuoret (vuosiluokat 1–9) maaseutualueilla eri puolilla Suomea. Tutkimusaineisto kerätään yhteistyössä peruskoulujen kanssa. Tutkimusaineiston keruuta varten valitaan 10 koulua, joiden kanssa aineistonkeruutilaisuudet järjestetään. Koulujen valinnassa keskeisenä kriteerinä on, että ne sijaitsevat eri puolilla Suomea ja edustavat eri maaseututyyppejä. Valinnassa hyödynnetään maaseutututkijoiden ja -kehittäjien sekä Suomen Kotiseutuliiton verkostoja, minkä lisäksi asiasta kiinnostuneita kouluja pyydetään ilmoittautumaan mukaan tutkimukseen.

Käytettävät virikkeet tullaan laatimaan kohderyhmän koostumuksen ja vuosiluokan opetusohjelmien mukaan kiinnittäen erityistä huomiota siihen, miten lasten ja nuorten omat käsityksen kotiseudustaan heijastuvat heidän kokemuksiinsa elämänlaadusta ja hyvinvoinnista. Kiinnostuksen kohteena ovat kotiseutukokemusten sisällöt ja niiden rakentuminen. Tarkasteltaviksi tulevat yksipaikkaiset ja monipaikkaiset kotiseudut, mahdollisesti myös paikkaan sitoutumattomat kotiseutukäsitykset (esim. virtuaalit ja hybridit kotiseudut) (Eichmanns & Franke 2013), kotiseudun laajeneminen ja kerroksisuus, kotiseutujen siirrokset ja periytyminen sekä kotiseutukeitaiden ja -käytävien muodostuminen (Riukulehto & Rinne-Koski 2013b).

Hankkeessa tuotettu kotiseutuaineisto tuodaan kasvatustieteiden ammattilaisten arvioitavaksi temaattisissa valtakunnallisissa työpajoissa, joiden aiheet määrittyvät hankkeessa esiin nousevien teemojen mukaan. Työpajoja järjestetään 2–3 kappaletta. Työpajojen järjestämisen yhteistyökumppanina toimii Suomen kotiseutuliitto, joka on ilmaissut kiinnostuksensa olla mukana hankkeen toteutuksessa. Työpajoihin kutsutaan opettajia, tutkijoita ja muita perusopetuksen asiantuntijoita sekä opetushallinnon viranhaltijoita. Työpajojen tarkoituksena on arvioida aineistoa pedagogisesta näkökulmasta. Arvioinnin lisäksi työpajat ovat keino levittää hankkeen tuloksia tehokkaasti koulujen käyttöön, osallistaa kasvatustieteiden ammattilaiset mukaan koulujen kotiseututyön kehittämiseen maaseudulla sekä tuoda tuloksia opetushallinnon tietoon. Työpajan antia hyödynnetään myös maaseutupolitiikan suosituksia laadittaessa.

Lasten tutkimuksessa erityistä huomiota on kiinnitettävä tutkimuseettisiin kysymyksiin. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suosituksissa humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi (TENK 2009) suositetaan, että tutkimuksen ennakkoarviointi suoritetaan mm. silloin, kun ”Tutkimusta ei toteuteta osana varhaiskasvatuksen toimintayksikön tai koulun normaalitoimintaa ja se kohdistuu alle 15-vuotiaisiin ilman huoltajan erillistä suostumusta tai informointia, jonka perusteella huoltajalla on mahdollisuus kieltää lasta osallistumasta tutkimukseen.” Juju-hanke pyritään toteuttamaan osana koulujen normaalitoimintaa. On kuitenkin mahdollista, että tutkimus kohdistuu alle 15-vuotiaisiin ilman huoltajan erillistä suostumusta. Siksi tutkimusasetelmalle tullaan hankkimaan eettisen toimikunnan lausunto.

Odotettavissa olevat tulokset sekä tulosten julkaisu- ja hyödyntämissuunnitelma

Hankkeesta tehdään omaääninen dokumentointijulkaisu, tulkinnallinen raportti ja kaksi tieteellistä artikkelia.

Virikekeskustelut tallennetaan ja litteroidaan sekä tilaisuuksissa muodostetut tuotokset ja kotiseutujen avainkohteet dokumentoidaan keskeisin osin. Luodut aineistot tallennetaan pysyvästi tutkimuskäyttöön Kotimaisten kielten keskuksen arkistoon. Kaikista tilaisuuksista laaditaan tiivistelmäkuvaus, joka julkaistaan Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Raportteja-sarjassa. Tässä julkaisussa kuuluu etnografian perinteiden mukaisesti tutkittavien oma ääni. Raportoinnissa yksittäisten osallistujien henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa.

Aineiston perusteella luodaan edelleen tulkinta lasten ja nuorten kotiseutukuvien ja -käsitysten kehityksestä ja kokonaisuudesta. Tulkinta julkaistaan Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Julkaisuja-sarjassa. Tulkintaosassa lasten ja nuorten kokemukset tuodaan hyvinvointi- ja elämänlaateorioiden sekä juurtumisen keskusteluihin ja esitetään kotiseutuopetuksen rooliin perusopetuksessa kohdistuvia kehittämis- ja politiikkasuosituksia sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseen maaseudulla.

Lisäksi tuloksista julkaistaan tieteellisissä aikakauslehdissä kaksi artikkelia, joista toinen on suomenkielinen.

Hankkeen edunsaajia ovat maaseudulla asuvat lapset ja nuoret, maaseudulla sijaitsevat koulut ja niiden kotiseutuopetus, maaseutukunnat sekä maaseutupolitiikan ja perusopetuksen parissa työskentelevät viranomaiset.

Aikataulu

Hanke toteutetaan aikavälillä 1.5.2019–31.12.2020. Keväällä 2019 kontaktoidaan ja valitaan yhteistyöoppilaitokset, jotta aineistonkeruutilaisuudet saadaan koulujen vuosiohjelmaan. Varsinainen aineistonkeruu tehdään seuraavan lukuvuoden aikana alkaen syksystä 2019. Hankkeessa on 12 henkilötyökuukautta.

Ajankohta	Tehtäväkokonaisuus ja toimenpide
Kevät 2019	yhteydenotot kouluihin
Syksy 2019	kotiseutukokemusten aineistonkeruun suunnittelu: <ul style="list-style-type: none">• ikäkohtaisten virikemenetelmien suunnittelu ja laadinta• sähköisten paikkatietokyselyjen laatiminen
Lukuvuosi 2019 – 2020	aineiston keruu (10 tilaisuutta): <ul style="list-style-type: none">• tilaisuuksien sopiminen yhteistyötahojen kanssa• kotiseututilaisuuksien toteuttaminen eri ryhmille
Kevät 2020	aineiston käsittely: <ul style="list-style-type: none">• tilaisuuksien litterointi• GIS-aineiston käsittely
Kesä 2020	aineiston raportoinnin valmistelu: <ul style="list-style-type: none">• dokumentaatioreportin valmistelu• alustavien tulkintojen tekeminen
Syksy 2020	tulosten raportointi: <ul style="list-style-type: none">• tulosten vienti valtakunnallisiin asiantuntijatyöpajoihin (2–3 kpl)• tulkintareportin valmistelu

Hankkeen toteuttajat ja työnjako

Hankkeen toteuttaa Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti on Seinäjoella ja Mikkelissä toimiva, yliopiston maatalous-metsätieteelliseen tiedekuntaan kuuluva osasto. Instituutin tehtävänä on maaseudun kestävän paikalliskehityksen ja biotalouden edistäminen monitieteisen tutkimuksen sekä siihen perustuvan innovaatiotoiminnan ja koulutuksen avulla. Instituutti toimii valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla sekä tekee läheistä yhteistyötä muiden yliopistojen sekä yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa.

Tutkimuksen vastuututkijana on Helsingin yliopiston aluehistorian ja kulttuuriperinnön tutkimusjohtaja Sulevi Riukulehto, jolla on myös seitsemän vuoden kokemus luokanopettajana. Hankkeessa toimii projektipäällikkönä Riukulehdon johtaman tutkimusryhmän jäsen. Ryhmän jäsenillä on usean vuoden kokemus kotiseutututkimushankkeista. Projektipäällikön lisäksi hankkeessa tulee toimimaan tutkimusjärjestelijä tai -avustaja. Hankkeen taloushallinnosta vastaa Helsingin yliopiston palveluyksikkö ja viestinnän taitotöistä Ruralia-instituutin graafinen suunnittelija.

Vastuullisen johtajan julkaisuluettelo löytyy Helsingin yliopiston tutkimusportaali Tuhatista osoitteesta <https://tuhat.helsinki.fi/portal/fi/person/riukuleh>

Kirjallisuus

Blickle, Peter (2011). *Heimat. A Critical Theory of the German Idea of Homeland. Studies in German Literature, Linguistics, and Culture*. Camden House. Rochester NY 2011 [2002].

Eichmanns, Gabriele & Yvonne Franke (eds.) (2013). *Heimat Goes Mobile* (2013). Cambridge Scholars Publishing.

Eriksson, R. & H. Uusitalo (1987): *Welfare Research: The Scandinavian approach to welfare research*. Teoksessa Eriksson, R. ym. (toim.): *The Scandinavian model: welfare states and welfare research*. Sharpe, New York.

Farquhar, M (1995) *Definitoins of quality of life: a taxonomy*. *Journal of Advanced Nursing* 22(3): 502–508.

Hakovirta, Mia & Minna Rantalaiho (2012). *Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124. Kelan tutkimusosasto. Tampere: Juvenes Print.

[<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37848/Tutkimuksia124.pdf?sequence=1>]

TENK 2009. *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Karvonen, Sakari (2011) Alue ja kontekstuaaliset tekijät. Teoksessa Mikko Laaksonen & Karri Silventoinen (toim.): *Sosiaaliepideemiologia*. Helsinki: Gaudeamus, 106–120.

Laaksonen, CB & ME Aromaa, RE Asanti, OJ Heinonen, LK Koivusilta, PJ Koski, SB Suominen, TJ Vahlberg, S Salanterä (2010). *The change in child self-assessed and parent proxy-assessed Health Related Quality of Life (HRQL) in early adolescence (age 10-12)*. *Scand J Public Health* 38(1):9-16.

Luoto, Ilkka (2008). *Paikan tekstit ja niiden henki: johdatus geosemiotiikkaan – matkakertomus paikan kulttuuriseen ytimeen*. Oulun yliopisto.

Mahdollisuuksien maaseutu (2014). *Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014 – 2020*. Alueiden kehittäminen: työ- ja elinkeino ministeriö. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä.

Mäkinen, Minna (1996). *Kuvia kotiseudusta. Lempääläisnuorten kotiseutumielikuvia piirustusten ja kirjoitusten valossa*. Jyväskylän yliopisto, Etnologia laitos. Joulukuu 1996.

Mäkinen, Minna (2009). *Kotikunta kaupunginosaksi. Säynätsalon kunnan ja Jyväskylän kaupungin kuntaliitos kulttuurisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto. Historian ja etnologian laitos. Etnologia. Jyväskylän kaupungin raportit 2009.

Nora, Pierre (1983–1992). *Les Lieux de mémoire*, 3 tomes: 1 La République, 2 La Nation, 3 Les France 1983–1992. Paris: Gallimard (Bibliothèque illustrée des histoires).

Opetushallitus (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96*.

Ricoeur, Paul: *Le mémoire, l'histoire, l'oubli*. Seuil. 2000.

Riukulehto, Sulevi (2013). Homely Sites and Landscapes as Elements of Regional Identity Riukulehto, S. 2013 *Identities, Cultures, Spaces: Dialogue and Change*. Kuhn, F. (ed.). Cambridge Scholars Publishing, 41–56.

Riukulehto, Sulevi & Katja Rinne-Koski (2013). Etnografiset maastomenetelmät kotiseutututkimuksessa. Kokemuksia kävely- ja ajelukeskustelumenetelmistä Kuortaneenjärven maastokäynneillä 2012–13. Konferenssiesitelmä

maaseutututkijatapaamisessa Kalajoella 22.–23.8.2013.

Riukulehto Sulevi & Katja Rinne-Koski (2013b). *Otta noessa. Kuortaneenjärven kotiseututuhentymien syvärakenteita*. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Julkaisuja 31.

Riukulehto, Sulevi & Timo Suutari (2012). *Joki on Nurmon äiti. Nurmonjokilaakso kotiseutukuvassa*. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Julkaisuja 28.

Sinkkonen-Tolppi, Merja (2009). *Maailma kutsuu, katkeavatko juuret? Nuorten kiinnittyminen kotiseutuun ja sen yhteys sosiaaliseen pääomaan*. Kuopion yliopiston julkaisuja E 125, yhteiskuntatieteet.

Skevington, SM (2002) *Advancing cross-cultural research on quality of life: Observations drawn from the WHOQOL development*. Quality of Life Research 11: 135–144.

Suutari, Timo (2013). Virikehaastattelumenetelmän ja eläytymismenetelmän käyttö kotiseutusunnittelussa. Konferenssiesitelmä maaseutututkijatapaamisessa Kalajoella 22.–23.8.2013.

Suutari, Timo & Sulevi Riukulehto, Katja Rinne-Koski & Sanna Ojalampi (2011). *Kotiseutua paikantamaan - Päämääränä kulttuurisesti kestävä Nurmonjokilaakson kotiseutusunnitelma*. Idearaportti. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Raportteja 77.

Suutari Timo & Sulevi Riukulehto (2012). *Kotiseutua kutomassa. Nurmonjokilaakson kotiseutusunnitelman dokumentointi*. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 98.

Suutari, Timo (2018). Järviseutu kotiseutukyselyn valossa. Teoksessa Suutari, T. (toim.): *Kotiseutua kokemassa. Kotiseutukokemuksia Järviseudulta*. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 182. 21–50.

Suutari, Timo & Sulevi Riukulehto (2018). *Kotiseutua kartoittamassa Etelä-Pohjanmaan Järviseudulla*. Teoksessa Suutari, T. (toim.): *Kotiseutua kokemassa. Kotiseutukokemuksia Järviseudulta*. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 182. 13–20.

Tenojoki, Anna-Maria (2012). *Lasten hyvinvointi harvaan asutulla maaseudulla*. Pro gradu –tutkielma. Sosiaalipolitiikka, Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto.

Tuan, Yi-Fu (2011). *Space and Place. The Perspective of Experience*. University of Minnesota.